

MINT-gruppens verksamhet och fortlevnad efter 2003

Rådet har anmodat MINT-gruppen att skriftligen rapportera om sin verksamhet. I gruppens instruktion står att rapporten även bör innehålla förslag om gruppens fortlevnad efter den 31 december 2003, vilka presenteras i slutet av detta dokument. (*Rådets instruktion till MINT-gruppen, 2002*).

MINT-gruppens uppdrag

Ursprunget till MINT-gruppens arbete återfinns i Riokonferensen, i propositionen ”En god livsmiljö”, 1990/1991:90, och påföljande regeringsuppdrag till rådet i mars 1992. Utbildningsutskottet framhöll särskilt

- integrering i ordinarie utbildning
- särskilda insatser för fortbildning av lärare
- stöd till utvecklingsinsatser.

Regeringsuppdrag löpte över två år och omfattade sammanlagt fyra miljoner kronor. Därefter har rådet finansierat MINT-gruppens arbete med egna medel, baserat på gruppens verksamhetsplan. I och med rådets instruktion till MINT-gruppen 2002 fick gruppen ett tydligare uppdrag att arbeta med pedagogiskt utvecklingsarbete inom sitt område.

Vad händer inom MINT-gruppens verksamhetsområde

MINT-gruppen har under sina elva verksamhetsår sett en stadig ökning och breddning av intresset för miljöperspektiv/hållbar utveckling i grundutbildningen. Diskussioner pågår i olika konstellationer; beslut och överenskommelser undertecknas inom området utbildning för hållbar utveckling både lokalt, regionalt och globalt. Nedan följer ett urval av det som har varit mest betydelsefullt för MINT-gruppens arbete.

I Sverige

På alla lärosäten finns **lärare och ledare med ett starkt engagemang** i utbildning för hållbar utveckling, vad gäller både innehåll och pedagogisk form, och som genomför (egna) förändringar, utvecklar kurser och studentaktiva arbetssätt. En temperaturmätare för det ökande intresset är MINT-gruppens årliga konferens, Greenspiration/Hållbar Högre utbildning 2003, som har dragit fler deltagare för varje år och att Miljöhandboken har tryckts om två gånger och ännu en gång är slut i lager. Några högskolor har valt att arbeta för en miljöcertifiering (ISO 14001) av sin verksamhet, dvs. även utbildning och forskning.

En ytterligare drivkraft för arbetet är uppdraget att utveckla **miljöledningssystem** som regeringen har gett alla statliga högskolor i landet. Därigenom har trycket ökat på högskolorna att systematiskt anlägga miljöperspektivet/hållbar utvecklingsperspektiv även i (grund)utbildning och forskning. I Högskoleverkets sammanställning av högskolornas miljöledningsrapporter för 2002 framgår att utvecklingen av grundutbildningen ännu är i sin linda vid de flesta lärosäten. Författaren skriver: "Det är tydligt att fler arbetar med sina direkta än med sina indirekta miljöaspekter, trots att högskolornas och universitetens samtliga huvuduppgifter (HL 1992:1434) medför miljöaspekter av indirekt natur."

Efter den senaste reformen av **lärarutbildningen** ingår flera aspekter på hållbar utveckling i utbildningsmålen:

- förmedla och förankra samhällets och demokratins värdegrund,
- orientera sig om, analysera och ta ställning till allmänmänskliga frågor, ekologiska livsbetingelser och förändringar i omvärlden,
- inse betydelsen av könsskillnader i undervisningssituationen och vid presentation av ämnesstoffet,

Högskolorna arbetar olika mycket och olika framgångsrikt med att utveckla lärarutbildningen så att dessa mål kan uppnås.

Arbetslivet, avnämarna, arbetar alltmer strukturerat med hållbar utveckling. När Svenskt Näringsliv diskuterar utbildningsfrågor är hållbar utveckling i utbildningen ett av tre prioriterade områden (2003). I olika sammanhang framhåller näringslivsrepresentanter att man vill anställa högskoleutbildade som förutom ett ämnesdjup även kan anlägga hållbar utvecklingsperspektiv på sitt område. ABB, som deltog i MINT-gruppens Greenspiration-konferens 2002, menar att "För ABB betyder hållbar utveckling att förbättra och balansera den ekonomiska, miljömässiga och sociala prestandan. Detta i sin tur innebär att utveckla, tillverka och leverera produkter och tjänster med låg miljöpåverkan till konkurrenskraftiga priser samtidigt som sociala behov respekteras". (www.abb.se)

Högskoleverket samlade i början av 2003 en intern grupp, som har i uppdrag att stimulera utvecklingen av utbildning för hållbar utveckling på lärosätena. Håkan Forsberg, chef på utredningsavdelningen leder det arbetet. Som en första aktivitet inbjöds en grupp lärare med erfarenheter från utbildning för hållbar utveckling att identifiera behov och vilka resurser/förutsättningar som redan finns för utbildning för hållbar utveckling på högskolorna, samt för att göra ett case att använda i undervisningen. Uppdraget till Högskoleverkets interna grupp är avgränsat och innefattar inte pedagogiska aspekter på hållbar utveckling, t.ex. lärandestrategier, vilka universitetskanslern anser är Rådets för högre utbildning ansvar.

I februari 2004 bildades föreningen **Vetenskap för hållbar utveckling**, som strävar efter att skapa en plattform för forskare och utbildare från olika ämnesområden som arbetar med/har ett intresse för frågor som rör hållbar utveckling. En viktig fråga för föreningen är att verka för en ökad samverkan mellan forskare/utbildare och övriga samhällsaktörer.

Vid MINT-gruppens konferens i maj 2003, Hållbar Högre Utbildning, meddelade biträdande statssekreterare Carl Lindberg att det kan bli aktuellt med en ändring av **Högskolelagen** om inte regeringens försök att stimulera högskolorna att utbilda för en hållbar framtid ger resultat. Statsminister Göran Persson gick vid det internationella rådslaget "Learning to change our world" (Göteborg 4-7 maj 2004), ett steg längre och annonserade en förändring av lagen.

Internationellt

FN har antagit mål för utbildning för hållbar utbildning vid världstoppmötena i Rio och Johannesburg. Generalförsamlingen har dessutom utropat 2005-2014 till decenniet för utbildning för hållbar utveckling. UNESCO har fått uppdraget att leda arbetet. (www.unesco.org)

Sverige deltar i Östersjösamarbetet, Baltic 21, där sektorerna 1999 insåg att utbildningssektorn måste engageras för att stödja förändring inom de andra sektorernas områden. Sverige var s.k. lead party tillsammans med Litauen för arbetet med **Baltic 21E**, den Agenda 21 som utvecklats för utbildningsområdet inom Östersjösamarbete.

Förutom ett övergripande mål och ett mål vardera för skolans respektive folkbildningens område, finns i Baltic 21E följande mål för högre utbildning:

- The individual learner should have such skills and competence relevant to their future professions and future roles as decision-makers. Higher education should also play an active role locally, nationally, and internationally in enhancing knowledge and

action competence regarding sustainable development through research and education in co-operation with surrounding society.

Handlingsplanen anger två områden med särskild relevans för högre utbildning:

- Educators have relevant competence also in sustainable development aspects of their subject areas and in appropriate teaching methods/approaches
- Undergraduate education that includes aspects of sustainable development in every field of studies, as well as specialized courses at undergraduate, graduate and postgraduate level in sustainable development and continuing education, which provide knowledge and skills related to sustainable development.

Utbildningsminister Thomas Östros undertecknade Baltic 21E i januari 2002 och dokumentet skickades ut till alla institutioner vid landets högskolor och till rektorerna.

Sex månader efter att Baltic 21E hade antagits inbjöd statsminister Göran Persson, vid Johannesburgkonferensen om hållbar utveckling, internationellt ledande företrädare för utbildning och forskning till ett **internationellt rådslag** ("International consultation") om utbildning för hållbar utveckling. Detta anordnades under rubriken "Learning to change our world" i Göteborg 4-7 maj 2004 och samlade omkring 350 deltagare från 80 länder. (www.learning2004.se/main.html)

För att öka medvetenheten och kompetensen inom **Nordiska ministerrådet** valde Sverige utbildning för hållbar utveckling som tema för ordförandekonferensen 2003. Seminariet, som hölls i Karlskrona i juni 2003, samlade ett drygt hundratal praktiker och politiker från Norden och Baltikum.

International Association of Universities, IAU, intensifierade sitt arbete på området vid konferensen "Educating for a Sustainable Future", arrangerad tillsammans med Charles University, Prag, i september 2003 och med medverkan från bl.a. UNESCO. Konferensen konkretiserade universitetens roll i arbetet för en hållbar framtid och de deltagande rektorerna, lärarna, studenterna och politikerna utbytte erfarenheter om redan pågående förändringar och goda exempel. IAU håller på att utveckla ett s.k. tool kit för universitetens arbete med utbildning för hållbar utveckling.

MINT-gruppens arbetsmetoder

Den första MINT-gruppen var sammansatt av ledamöter som var utnämnda av sina lärosäten samt en studentrepresentant utnämnd av SFS. Med tiden inbjöds även andra att delta i gruppens arbete så som Bo Kjellén, svensk förhandlare, Miljödepartementet och Sven-Eric Liedman, professor i idé- och lärdoms historia, Göteborgs universitet.

Ordförande i gruppen har hela tiden varit en rådsledamot; först Christina Ullenius, senare Ingegerd Palmér. Sedan 1998 har MINT-gruppen bestått av personer som själva är aktiva i integreringsarbetet vid sina lärosäten, inklusive två studenter (nominerade av SFS respektive Svenska Ekodemiker). Med undantag av åren 2002-2003 (april) har en verkställande ledamot varit arvoderad på 20-25 procent för att genomföra MINT-gruppens verksamhet, med stöd från rådets kansli. Stödet från kansliet har omfattat omkring 5 procent handläggartid och viss administratörstid.

De första åren arbetade MINT-gruppen främst med att stödja lärarinitierade integreringsprojekt. Omkring 40 projekt, spridda över landet och över fakulteterna, tilldelades medel, efter ansökan i nationell konkurrens. En enkät, som genomfördes av MINT-gruppen och studenter på ekonom- och ingenjörsutbildningar 1999, visade att en hög andel av studenterna vid flera av de utbildningar som fått utvecklingsstöd upplevde att utbildningen gav ett miljöperspektivet (s.k. greening). En annan större satsning som genomfördes gällde utlysning av medel för att bygga upp universitetsbibliotekens kompetens och en webbsida utvecklades med resurser för lärare.

Hösten 1998 ändrades tyngdpunkten i MINT-gruppens arbete och gruppen såg som sin främsta roll att inspirera, därefter att stödja kompetensutveckling av lärare, studenter och beslutsfattare i högskolan samt underlätta nätverksbyggande både mellan lärare i Sverige och kollegor utomlands, främst i Holland. Gruppen delade efter särskild inbjudan ut projektmedel för integrering till två projekt vid större universitet (inom lärarutbildningen, Uppsala universitet, respektive civilingenjörsutbildningen, Lunds tekniska högskola), för att skapa goda exempel vid välrenommerade lärosäten och därigenom skynda på utvecklingen.

För att dela med sig av sina erfarenheter, sprida kunskaper och uppmuntra till nätverksbyggande har MINT-gruppen bl .a. medverkat och på andra sätt bidragit till programmet för Kvalitetskonferensen i Norrköping och EMSU-konferenserna i Lund och Sydafrika (EMSU-Environmental Management at Sustainable Universities).

Som en andra sida av samma mynt har MINT-gruppen gett material som stöd i utbildning för hållbar utveckling. Det handlar dels om två exempelsamlingar riktade till lärare med intresse av att integrera miljöperspektiv respektive hållbar utvecklingsperspektiv i högre utbildning, dels "Sju utmaningar", ett utbildningsmaterial som ska färdigställas i slutet av år 2004 för studenter vid stora samhällsvetenskapliga utbildningsprogram som politik och ekonomi.

Två gånger har MINT-gruppen delat ut den särskilda utmärkelsen MUtAn (MiljöUtmärkelse i Akademin). Utmärkelsen är tänkt som en

uppmuntran till lärare som ger sina studenter möjlighet till helhetsförståelse av samhälls- och miljöproblem och förmåga att använda denna förståelse i senare yrkesutövning, och har dessutom gett uppmärksamhet i media.

Samarbetsparter

MINT-gruppen har haft ett väl etablerat samarbete med studentnätverket Svenska Ekodemiker. MUtAn är ett konkret exempel där de två grupperna gemensamt står bakom en aktivitet, likaså konferensen Högre Hållbar Utveckling i maj 2003. MINT-gruppen finansierade Svenska Ekodemikers rundabordsserie om utbildning för hållbar utveckling som genomfördes vid ett tiotal lärosäten år 2000-2001. Rapporten från projektet förmedlade erfarenheter som är värdefulla för flera olika aktörerna inom högskoleområdet.

Andra svenska samarbetsparter som bidragit till MINT-gruppens verksamhet är t.ex. Svenskt Näringsliv, Näringslivets miljöchefer, miljösamordnarna vid landets högskolor och Centrum för tvärvetenskaplig miljöforskning (CTM, Stockholms universitet).

I slutet av nittioalet etablerade MINT-gruppen ett mycket fruktbart samarbete med den holländska kommittén för hållbar högre utbildning (www.dho21.nl). Det har bl.a. resulterat i ett regelbundet utbyte av idéer och kunskaper, en studieresa för svenska lärare och studenter, kontakter mellan lärare i Sverige och Holland och en test i Sverige av kvalitetsverktyget AISHE (Auditing Instrument for Sustainability i Higher Education), som mäter hållbar utveckling i en utbildning, vid en institution eller ett lärosäte.

Flera av MINT-gruppens samarbetspartners har uttryckt uppskattning för den kontinuitet som rådets stöd har bidragit med i utvecklingsarbetet. Även om de inte har möjlighet att ta över MINT-verksamheten i sin helhet finns intresse att bidra till finansieringen av specifika projekt.

MINT-gruppens verksamhet

Som nämnts tidigare under rubriken ”MINT-gruppens arbetsmetoder” beviljade MINT-gruppen under dess första år medel till utvecklingsprojekt där miljöaspekter skulle integreras i kurser och där även fortbildning av personal kunde ingå. Projektfinansieringen liknade rådets stöd till pedagogiska utvecklingsprojekt. Sammanlagt finansierade MINT-gruppen omkring 40 projekt vid olika universitet och högskolor. Efter att gruppen identifierat biblioteken som viktiga pusselbitar för miljöintegreringen finansierades även några biblioteksprojekt, bl. a. vid Lunds universitet och Stockholms universitet. Under MINT-gruppens tidiga år utvecklades också en webbsida med resurser för lärare.

Ett av de mest uppskattade resultaten av MINT-gruppens arbete är exempelsamlingen "Miljöhandboken – miljöperspektiv i utbildningen, hur då?" som tryckts om två gånger på grund av stor efterfrågan. Inför Sveriges ordförandeperiod i EU översatte Naturvårdsverket delar av handboken som exempel på initiativ att visa upp. År 2004 utkom uppföljaren "Hållbarhetshandboken – Så här gjorde vi" med sju exempel på hur lärare integrerar hållbar utveckling i undervisningen. Andra aktiviteter som varit särskilt uppskattade är Greenspiration-konferenserna (fyra stycken 1999-2002). Likaså gav studieresan till Holland 1999, där 20 lärare och studenter deltog, ett bra stöd till det lokala arbetet vid flera lärosäten och innebar ett ökat engagemang i integreringsarbetet för deltagarna.

MINT-gruppen genomförde den nationella konferensen Hållbar Högre Utbildning den 11-12 maj 2003 i samarbete med Svenska Ekodemiker och CTM, Stockholms universitet. Konferensen lockade hundratalet lärare, studenter, miljösamordnare samt representanter för högskoleledningar och Utbildningsdepartementet. Evenemanget bevakades av Universitetsläraren (artikel i nr 09/03). På förmiddagarna bidrog olika talare med lägesrapporter och goda exempel; på eftermiddagarna arbetade deltagarna med för dem angelägna frågor under demokratiska arbetsformer (s.k. öppet forum och dialogkafé). Deltagarna gav konferensen mycket gott betyg, efterlyste en uppföljningskonferens och bidrog med konkreta förslag på innehåll till en sådan. Resultatet från öppet forum-arbetet finns dokumenterat på konferensens webbsida, www.hhu-konf.su.se/index.

Utöver att anordna egna konferenser har MINT-gruppen bidragit till programmet för Kvalitetskonferensen i Norrköping, EMSU-konferenserna (EMSU-Environmental Management at Sustainable Universities) i Lund och Sydafrika samt bevakat relevanta möten och konferenser i Sverige, Holland och Storbritannien.

MINT-gruppen har delat ut utmärkelsen MUtA (Miljöutmärkelse inom Akademin) i samarbete med Svenska Ekodemiker, två gånger, på Greenspiration 2001 och på Utvecklingskonferensen 2003. Mottagare har varit lärare som ger sina studenter möjlighet till helhetsförståelse av samhälls- och miljöproblem och förmåga att använda denna förståelse i senare yrkesutövning. Pristagarna har valts ut bland nomineringar från studenter, lärare och andra aktiva inom högskolan. Juryn har bestått av lärare, studenter, representanter från näringslivet och från frivilligorganisationer och MINT-gruppens verkställande ledamot. De som har fått priset är:

- Pia Arborelius, Högskolan i Halmstad, och John Holmberg, Chalmers tekniska högskola (2001)
- Lärarlagan Michael Edén, Lena Falkheden, Björn Malbert på Chalmers tekniska högskola, Sektionen för arkitektur, och Anders Nordström och Christina Schaffer från Stockholms universitet,

Institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi respektive Centrum för tvärvetenskaplig miljöforskning (2003)

MUtAn innebär 25 000 kr till kompetensutveckling per mottagare och en chokladask med ekologisk choklad samt uppmärksamhet för ett gott och engagerat arbetet som lärare. Efter prisutdelningen på Utvecklingskonferensen genomfördes en workshop om metoder för att integrera hållbar utveckling i grundutbildningen.

Under en längre tid har MINT-gruppen försökt realisera projektet ”Teaching the Teachers” och sökt redaktörer till skrifter som behandlar hållbar utveckling utifrån ämnesperspektiv, skrivna för lärare som är intresserade av att integrera hållbar utvecklingsperspektiv i sin undervisning. Efter fruktlösa försök inom statskunskap, nationalekonomi och mindre självklara teknikområden, tog arbetet fart 2003 med en idé om ett undervisningsmaterial där en hållbar utvecklingsfråga belyses från olika ämnesperspektiv av olika författare. Arbetsnamnet är ”Sju utmaningar” och projektet leds av Harald Sverdrup, Lunds universitet. Resultatet ska vara en kursbok för studenter, främst på pol mag-program och i nationalekonomi, och en webbsida med ytterligare resurser.

De sju utmaningarna är:

- Global klimatförändring - växthuseffekten
- Den globala vattenkrisen
- De tre stora epidemierna HIV/AIDS, TBC och Malaria
- Förlust av ekosystem och biodiversitet
- Global livsmedelsförsörjning (undernäring och fetma)
- Utfiskning av världshaven
- Åldrande och migration

Projektet ska slutrapporteras i slutet av 2004.

Därutöver har MINT-gruppen på olika sätt gett stöd till Svenska Ekodemiker, miljösamordnare vid högskolorna, Utbildningsdepartementet, kommittén som planerade rådsrådet i maj samt förmedlat kontakter mellan lärare i Sverige och utomlands. Vid konferensen Hållbar Högre Utveckling uttryckte några deltagare värdet i att MINT-gruppen fungerar som en stabil punkt i en värld med liten kontinuitet. Vidare har MINT-gruppen bevakat utvecklingen inom sitt område och förmedlat informationen bl.a. via sin [webbsida](#).

MINT-gruppen har haft tre verkställande ledamöter genom åren: Reinhold Castensson (Linköpings universitet), Kaisu Sammalisto (Högskolan i Gävle) och Pär Wallin (Växjö universitet). Dessa personer har varit mycket viktiga i genomförandet av MINT-gruppens verksamhet, bevakning av utvecklingen och för att utveckla och bibehålla gruppens nationellt och internationellt kontaktnät.

Förslag

Sammantaget har mycket hänt sedan regeringen gav rådet uppdraget att stödja integrering av miljöperspektiv i utbildningen. Situationen har mognat men många svårigheter kvarstår och förändringen på lärosätena går långsamt framåt. Det finns ett motstånd mot att integrera perspektiv på hållbar utveckling i utbildningen - hållbar utveckling uppfattas som ett politiskt begrepp, ytterligare en pålaga uppifrån. Likaså finns kompetensluckor hos många som undervisar; de kan inte anlägga hållbarhetsperspektiv på sina ämnen. En tredje svårighet är den ensamhet i förändringsarbetet som många aktiva lärare upplever. Vad som ofta förbises är att hållbar utveckling, med sina tre aspekter (sociala/kulturella, ekonomiska och miljö) skulle kunna fungera som katalysator för förnyelse inom högre utbildning samt ge tvärvetenskapliga infallsvinklar som utvecklar akademien.

Utifrån ett rådsperspektiv är utbildning för hållbar utveckling av särskilt intresse eftersom pedagogiken har en framskjuten roll: fokus ligger på lärandestrategier där studenten är aktiv i det egna lärandet.

MINT-gruppen kan konstatera att det saknas ett nationellt forum för frågor om utbildning för hållbar utveckling. Detta blir alltmer påtagligt när fler engagerar sig och statsmakterna ställer fler krav. Olika personer, grupper och nätverk arbetar på olika håll utan att känna till varandra. Risken är stor att hjulet uppfinns flera gånger. Hittills har MINT-gruppen fyllt ett behov och fungerat som kontakt- och informationsförmedlare.

MINT-gruppen kan även konstatera att trots att vikten av utbildning för hållbar utveckling poängteras i tal och dokument finns endast små summor tillgängliga för utvecklingsarbete och forskning. Carl Lindberg, biträdande statssekreterare, sa t.ex. på Hållbar Högre Utbildningskonferensen 2003 att högskolorna måste använda de resurser och möjligheter de redan har, något annat vore icke hållbart. I handlingsprogrammet till Baltic 21E framhålls bl.a. vikten av kompetensutveckling inom utbildningssektorn, behovet av undervisningsmaterial samt forskning om och utveckling av utbildning för hållbar utveckling, och detta kräver resurser.

Som omvärldsbeskrivningen i detta dokument antyder har krusningen på vattnet, vilken motsvarar viljan att integrera miljöperspektiv i utbildningen, växt till en våg, som nu omfattar hela området utbildning för hållbar utveckling, där den politiska viljan till förändring är stor och många fler än tidigare är engagerade i arbetet. Med största sannolikhet kommer frågan om att utbilda för ett hållbart samhälle att finnas på dagordningen lång tid framöver (jmf FN:s decennium för utbildning för hållbar utveckling 2005-2014). Särskilt lyfts lärande och pedagogiska metoder fram som en förutsättning för övrigt arbete och som ett område

där ytterligare utveckling behövs. Med tanke på Rådets verksamhetsinriktning och de samlade erfarenheterna från elva års arbete med integrering av miljö/hållbar utvecklingsperspektiv skulle rådet kunna bidra på ett mycket värdefullt sätt till den fortsatta utvecklingen.

MINT-gruppen föreslår därför:

- att rådet delfinansierar en person som kan leta upp och mäkla fram pedagogiska utvecklingsprojekt inom området utbildning för hållbar utveckling
- att rådet ger stöd till lärare som vill integrera hållbar utvecklingsperspektiv i utbildningen, t.ex. genom kunskapssammanställningar, stöd till metodutveckling för bättre undervisning inom området, att främja kontakter mellan lärare i Sverige och andra länder med syfte att stödja utveckling av undervisningen
- att rådet bidrar med kansliresurser som kan stödja rådets egeninitierade verksamhet för utbildning för hållbar utveckling samt bevaka de olika nationella och internationella initiativ som tas på området.